

Література

1. Берн Э. Игры, в которые играют люди. Психология человеческих взаимоотношений. Люди, которые играют в игры. Психология человеческой судьбы. Москва, "Прогресс", 1988.- С.210
2. Вилюнас В.К. Психологические механизмы мотивации человека. М.1999 -С.189
3. Доля В.Т. Экономический анализ: теория и практические методики: Учебное пособие. – К. : Кондор, 2003- 208 с.
4. Соціально-трудовий потенціал: теорія і практика/Долішній М.І., Злупко С.М. та інші. – К.: Наукова думка, 1994. – Ч. 1. – 257 с.
5. Тітова Н.А. Трудовий потенціал і його реалізація в умовах формування регіональних ринків праці: Автореф. дис. на здобуття наукового ступеня д-ра економ. наук: 08.09.01/ Інст. регіональних досліджень. – Львів, 1996. – С. 48
6. Позняк О.М. Масштаби зовнішніх трудових міграцій населення України // Україна: аспекти праці. – 2002. – №6. – С.37-40.
7. Инвестиции: Учебник / С.В. Валдайцев, П.П. Воробьев и др.; Под ред. В.В. Ковалева, В.В. Иванова, В.А. Ляпина. – М.: ТК Велби, Изд-во Проспект, 2003

Копистиря А.М.

ЕКОНОМІЧНА НЕРІВНІСТЬ ТА КОРУПЦІЯ: ПОРОЧНЕ КОЛО

Економічна нерівність являє собою нерівномірність розподілу певних благ всередині суспільства. Найбільш досліджуваними є такі види нерівності, як нерівність доходів, майнова нерівність, нерівність у отриманні освіти, політична, соціальна, гендерна та етнічна. Однак для вивчення взаємозв'язку корупції та нерівності всі зазначені види нерівності можна звести до нерівності доходів всередині суспільства. Економічні дослідження та світовий історичний досвід показують, що економічна нерівність виступає і як наслідок корупції, і як її чинник.

Явище корупції супроводжує базові функції держави з надання публічних благ: забезпечення закону і порядку, прав власності, макроекономічного управління, захисту незабезпечених, які пов'язуються з розподілом ресурсів і перерозподілом доходів у суспільстві.

Позитивний лінійний та нелінійний зв'язок між корупцією та нерівністю виявили Х. Лі Ксу та Х. Ф. Зоу [5], С. Гупта, Г. Давуді, Алонсо-Терме, [4], О.К. Дінсер. та Б. Гуналп [3]. Причому вплив корупції посилюється зі зростанням її рівня і проявляється сильніше для менш забезпечених прошарків населення., однак для країн з дуже низьким загальним рівнем доходу або ж з дуже низьким чи дуже високим рівнями корупції вплив є несуттєвим.

Як наслідок корупції нерівність виникає через механізми виконання державою своїх функцій, по-перше, по формуванню і підтриманню національної

системи захисту майнових прав [4; 6]. Більш забезпечені та наділені владою економічні агенти використовують корупцію (зокрема велику корупцію у межах легальної корупції та захоплення держави) як інструмент для встановлення та виконання правил гри, які призводять до нерівномірного розподілу невизначеності та ризиків у суспільстві. Правила гри встановлюються і виконуються на користь багатих та наділених владою, а ризики та невизначеність при виконанні правил гри лягають переважно на бідних. Як наслідок, пов'язані з владою більш забезпечені групи економічних агентів здатні отримувати переваги від корупції у вигляді вигідних контрактів, надприбутків від монопольного положення тощо. По-друге, корупція стимулює нерівність через механізми макроекономічного управління. Вплив відбувається на двох етапах. Першим етапом є примусове відчуження частини доходів, тобто оподаткування [4; 6]. Корупція призводить до ухилення від податків, погіршення роботи податкових адміністрацій та виникнення податкових пільг для осіб при владі та пов'язаних з ними осіб, що призводить до зменшення ефективної бази оподаткування і звужує можливості для примусового перерозподілу доходів/багатства від багатих до бідних, і, як наслідок, до збереження чи поглиблення нерівності в суспільстві. Також самі корупційні платежі є прямим податком з усіх, хто їх здійснює, і, як правило, сума платежів не залежить від майнового стану платника, тобто тягар корупції непропорційно лягає на прошарок населення з низькими доходами, оскільки він врешті сплачує більший відсоток свого доходу, аніж прошарки з більш високими доходами. Однак вплив є значним лише якщо ухилення податків та податкові пільги відбуваються на користь лише багатих, а структура державних витрат не зосереджується на наданні суспільних благ, а передбачає здебільшого перерозподіл доходів з метою створення джерел корупційної ренти. Другим етапом і є формування структури державних витрат та їх здійснення [4; 6]. Корупція може спотворювати структуру державних витрат, що призводить до погіршення пропозиції суспільних благ (охорона здоров'я, освіта, соціальне забезпечення тощо) і до непропорційного і невинновданого збільшення фінансування проєктів, що створюють можливості для отримання корупційної ренти (інфраструктурні проєкти, оборонні проєкти тощо). Зокрема, скорочення витрат на освіту впливає на формування людського капіталу. Бідні стають не в змозі отримати освіту, тобто інвестувати у свій людський капітал, що є дозволить їх у майбутньому отримувати такий самий доход на людський капітал, як у представників більш забезпечених прошарків населення, які фінансували свою освіту не з державних фондів, що врешті закріплює нерівність доходів у суспільстві. Окрім структури державних витрат, корупція впливає і на цільове їх використання. Через зумовлене корупцією неефективне таргетування соціальних програм кошти переходять до наділених владою заможних економічних агентів, що збільшує нерівність.

Вплив нерівності на корупцію відбувається через, по-перше, механізми зворотного зв'язку між владою та економічними агентами [1], по-друге, функціонування системи захисту прав власності [7], по-третє, створення попиту на перерозподіл доходів в економіці [2]. Нерівність значно змінює роботу механі-

змів зворотного зв'язку. Фактично чим більша ймовірність «компенсаційних заходів» (у вигляді ухилення від корупційних трансакцій, безпосереднього впливу чи протизаконних компенсаційних заходів) з боку жертви корупції, тим менша поширеність корупції. Здатність жертв корупції на компенсаційні заходи залежить від їхніх доходів. Отже нерівність доходів може впливати на рівень корупції, однак при оцінюванні такого впливу варто також враховувати фактичний рівень доходів та вартість компенсаційних заходів. Бідні не мають змоги контролювати та забезпечити підзвітність багатих та наділених владою. Таким чином для останніх створюються можливості для корупції. Причому в автократичних країнах багаті і наділені владою здатні протистояти бідним, а у демократичних вони змушені використовувати корупційні схеми для максимізації свого добробуту.

Формування системи захисту майнових прав вразливе до нерівності через різний політичний вплив багатих і бідних. Функціонування зазначеної системи в умовах слабких інститутів залежить від економічного впливу різних економічних агентів, який також залежить від рівня доходів. Більш заможні здатні конкурувати за розміром хабарів у судах з метою погіршення захисту майнових прав бідних, тобто більш заможні створюють пропозицію хабарів. Внаслідок цього доходи бідних ще більше зменшуються, що призводить до поглиблення нерівності.

Більший бюрократичний апарат може розширювати можливості для корупції, а більша корупція створює умови для розширення перерозподілу (зі збільшенням бюрократичного апарату) для подолання спричинених корупцією нерівності та несправедливості. Таким чином, нерівність розглядається як непрямий чинник корупції, який створює попит на перерозподіл ресурсів в економіці, що сприяє збільшенню корупції.

З огляду на те, що причинно-наслідковий зв'язок між нерівністю та корупцією є двостороннім, суспільства можуть потрапити у *порочне коло* нерівності та корупції, невід'ємною частиною якої є соціальні норми та толерантність, що сприяють корупції, а необхідною і достатньою умовою функціонування – слабкість такого інституту, як національна система захисту майнових прав. Історичний досвід вказує на невелику ймовірність виходу країни з такого порочного кола. Однак для підвищення такої ймовірності є необхідними, по-перше, забезпечення сильної національної системи захисту майнових прав, по-друге, збільшення перерозподілу доходів у суспільстві з метою підвищення загального добробуту населення та надання йому рівного доступу до освіти.

Література

1. Alam M.S. (1997): A Theory of Limits on Corruption and some Applications. // KYKLOS № 48(3). – 1995 – p. 419–435.
2. Alesina A., Angeletos G.-M. Corruption, Inequality and Fairness. // Journal of Monetary Economics № 52. – 2005 – p. 1227–1244.
3. Dincer O. C., Gunalp B. Corruption, Income Inequality, and Poverty in the United States. //

The Fondazione Eni Enrico Mattei Note di Lavoro № 54.2008. –2008 – JUNE – 36 p.

4. Gupta S., Davoodi H., Alonso-Terme R. Does Corruption Affect Income Inequality and Poverty? // *Economics of Governance*, № 3. – 2002 – p. 23-45.

5. Li H., Xu L.C., Zou H. F. Corruption, Income Distribution, and Growth. // *Economics and Politics* № 12 (2). – 2000 – p. 155-182.

6. Tanzi, V. (1998): Corruption around the World: Causes, Consequences, Scope and Cures. // *IMF Staff Papers* № 45. – 1998 – p. 559-594.

7. Uslaner E. M. Corruption and inequality. // *CESifo DICE Report* № 2. – 2011 – p. 20-24.

Котис Н.В.

ОЦІНКА ЧИННОГО ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНОГО МЕХАНІЗМУ РОЗВИТКУ СЕКТОРУ ДОМОГОСПОДАРСТВ ЯК ОСНОВНОЇ СКЛАДОВОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ СИСТЕМИ

Складність та полісистемність сектору домашніх господарств як суб'єкта національної економіки обумовила доцільність комплексного підходу до вивчення організаційно-економічного механізму його розвитку.

Організаційно-економічний механізм розвитку сектору домашніх господарств автором трактується як сукупність організаційних, економічних і соціально-правових дій, що забезпечують ефективну реалізацію його функцій і представляють собою складну систему взаємодії домогосподарств як інституційних одиниць між собою, з інституційним середовищем інших секторів економіки, в тому числі з сектором державного управління, сукупність елементів організаційної підтримки (організація процесу розвитку, управлінські відносини, суб'єкти регулювання) та елементів функціонально-цільової підтримки (прогнозування, моніторинг, стимулювання, регулювання, контроль), які у сукупності дозволяють забезпечити динамізм цього розвитку та досягнення цілей домогосподарствами.

У зв'язку з тим, що домогосподарства знаходяться під впливом ринкових сил, циклічності розвитку, змін народногосподарської кон'юнктури та кон'юнктури окремих ринків (товарного, споживчого, фінансового тощо), організаційно-економічний механізм розвитку сектору домашніх господарств поєднує дві основні складові – механізм саморозвитку (саморегулювання, самозабезпечення), що передбачає цільову, функціональну підсистему та підсистему забезпечення, та механізм зовнішнього втручання з відповідними підсистемами, який виступає як механізм багатосуб'єктного регулювання з боку органів державної влади, ринкової інфраструктури та громадських організацій.

Проведений аналіз засвідчив, що чинний організаційно-економічний механізм розвитку сектору домашніх господарств характеризується [2, с. 188-189]: створенням певних умов для самозабезпечення домогосподарств, розвитку підсобного господарства, підприємництва; активізацією виробничої функції; домінуванням неформальної виробничої діяльності та пропозиції факторів вироб-